

Posudek na disertační práci Pavla Titze „Votivní terakoty z období střední římské republika a jejich ovlivnění uměním Velkého Řecka“.

Celá první třetina textu práce je věnována obecnému úvodu do výtvarné kultury Itálie republikánské epochy (s. 21-102). Autor v této části prokázal schopnost orientovat se v odborné literatuře, přičemž vlastní shrnující soudy formuluje čtivě, precizně a elegantně. Tento text má nicméně jen velmi volný vztah k předmětům, které se rozhodl analyzovat. Autorovy sondy do problematiky společenské funkce římského umění, jeho výtvarného jazyka a postojů či teoretických předpokladů, z nichž umělci vycházeli, nemají žádnou návaznost na terakotová zobrazení vyléčených orgánů lidského těla, která prokazatelně nebyla určena k reprezentaci, výzdobě či estetické kontemplaci. V široce rozkročených úvahách se autor zákonitě často dostával na tenký led problematických spekulací, na který se však vůbec nemusel vydávat, a proto nejsou následující připomínky myšleny jako kritika předkládané práce. Je třeba naopak ocenit autorovu odvalu, s níž se rozhodl vstoupit do diskuse o celé řadě velmi různorodých a nesmírně komplikovaných problémů.

V kapitole „Význam mýtického horizontu“ se autor pozastavil u skutečnosti, barbarští sousedé Řeků přejímali řecké mýtické konstrukce týkající se jejich vlastní minulosti a začleňovali je do svojí národní tradice. „Zásluhu na tomto přejímání řeckých interpretací,“ dočteme se v práci, „měla jednak velká kulturní prestiž Řeků, a pak také to, že Řekové jako jediní usilovali o vytvoření všeobecné, jednotné a systematicky rekonstruované prehistorie jim známého světa“ (s. 23). Problém je však v tom, že antické informace o tomto jistě velice zajímavém jevu musíme posuzovat v kontextu doby jejich vzniku a ne doby, o níž pojednávají. Většina pramenů o tomto jevu pochází z doby po zániku římské republiky, například autorem citovaný Dionýsios Halikarnáský sice píše o počátcích Říma, ale jeho interpretace musíme chápat především v kontextu politického boje augustovské éry (s. 23),

Obdobně píše autor na s. 55 o římském „praotci Aeneovi“, na kterého se v textu práce odvolává i jinde, ačkoli mezi votivními terakotami žádná Aeneova zobrazení nenajdeme. Perretova teze o tom, že mýtus o Aeneovi a Itálii byla politicky motivovaná konstrukce 3. století, je všeobecně považována za překonanou, nicméně literární prameny datovatelné do republikánské éry jsou velmi skrovné a materiální památky jsou v podstatě omezené na Etrurii. Autor má o tomto komplikovaném problému tématu v bibliografii pouze katalog římské výstavy (Enea nel Lazio, 1981), přestože na toto téma byla později napsána celá řada prací (G. Dury-Moyaers, Enée et Lavinium, 1981; N.M.Horsfall, „The Aeneias Legend from

Homer to Virgil“ in: J. N. Bremmer, N.M.Horsfall, *Roman Myth and Mythography*, 1987, 12-24; J. Poucet, „La diffusion de la légende d’Enée en Italie centrale et ses rapports avec celle de Romulus“ *Les études classiques* 57, 1989, 227-254; G. Binder, „Der brauchbare Held“ in: H.-J.Horn, H. Walter, eds., *Die Allegorese des ant. Mythos in der Lit. Wiss. und Kunst Europas*, 1996 atd).

V poměrně dlouhé kapitole „Řečtí hrdinové v Itálii a na Sicílii“ (s. 25-34) pozorujeme stejnou ochotu předpokládat, že Ovidius, Livius či Vergilius nám pouze předávají v podstatě nezměněnou starší tradici. Navíc dlouhé pasáže o řeckých mýtech situovaných na italskou půdu bezprostředně nesouvisejí s votivními terakotami z období střední římské republiky, jež jsou tématem recenzované práce. Tyto artefakty ani v jednom případě nezobrazují příběhy z řecké mytologie, které tu autor přesto podrobně převyprávěl. Tato část práce by měla svoje opodstatnění, kdyby autor předeslal, že se jedná o jev analogický tomu, který studuje. V tom případě by však musel srovnat, v čem se řecký vliv na mytologii Itálie střední římské republiky liší či naopak shoduje s řeckým vlivem na místní votivní terakoty.

Kapitola o proměně římského vztahu k řeckému umění tento jev prezentuje jako přímý důsledek radikálního navýšení kvantity řeckých děl, s nimiž Římané přicházeli do styku. Římský vkus se podle autora „vlivem uloupeného řeckého umění rychle rozvíjel“ (s. 81), což je jistě pravda, ale zdaleka ne celá. Autor římský příklon k řeckému výtvarnému idiomu ilustruje renovací Apollónova chrámu na Martově poli roku 38 po Kr., který se stal „svého druhu museem“ řeckého umění a tuto pasáž uzavírá tvrzením, že „za těchto podmínek se v Římě „vyvinul nový druh milovníka umění: sběratel“ (tamtéž). V tomto kontextu by měl autor přinejmenším stručně zmínit roli řecké kultury v politické propagandě konce republiky a raného císařství, kterou analyzoval Paul Zanker ve svojí dnes již klasické práci „Augustus und die Macht der Bilder,“ vydané poprvé v roce 1987 (v bibliografii je u jiné práce téhož autora chybně uvedeno Zander místo Zanker, s. 232, obdobně tu najdeme Momigliano místo Momigliano, s. 33 a 228).

Mnohem větší rezervovanost bychom očekávali ohledně „arte plebea“ Bianchi Bandinelli (s. 85-87), které autor staví do protikladu k „frivolní eleganci“ hellénismu (píše se tu o „městské kultuře“, jako kdyby v tehdejší Řecku tehdy existovala i nějaká „neměstská kultura“). Termín „arte plebea“ mnohem více než o realitě středoitalského umění republikánské epochy vypovídá o levicové či vyloženě marxisticko-leninské orientaci italských intelektuálů v padesátých a šedesátých letech 20. století. Na italských univerzitách se sice ještě stále učí o „arte plebea“, ale jinde tato teze již není zdaleka tak jednoznačně

přijímána (srov. e.g. N. B. Kampen, „On not writing history of Roman art“, The Art Bulletin 1995), což by měl autor ve svém textu registrovat.

Od strany 103 se autor konečně dostává na pevnou půdu analýz bezprostředně souvisejících s votivním náboženstvím a terakotami zobrazujícími malé děti či lidské orgány, které sloužily v léčivém kultu. I zde si však autor neodpustil odbočky o pythagoreismu (s. 105-107) či bakchické mytologie (s. 109-111), jejichž souvislost se sériově vyráběnými votivními terakotami by bylo třeba nejdříve dokázat. Naopak velmi zajímavé a fundované autopsií jsou výklady o současném stavu poznání svatyně, pro něž byly votivní terakoty určeny, nebo místa, které zaujímaly v kultovní praxi a dobové řemeslné praxi. Za nejhodnotnější část práce považuji detailní a komplexní analýzu středoitalských votivních terakot. Na obsáhlou a obecně zaměřenou první část práce navazuje komentovaný a ilustrovaný katalog votivních terakot v pražských sbírkách.

Předložený text splňuje náročná kritéria disertační práce a doporučuji jej k obhajobě.

prof. PhDr. Jan Bažant, CSc
Kabinet pro klasická studia AV ČR

V Praze, 15. listopadu 2006